

TRAJNI POSTAV IVANA LOVRENČIĆA U OŠ SVETI KRIŽ ZAČRETJE – POTPUNA PRIPADNOST RODNOME KRAJU

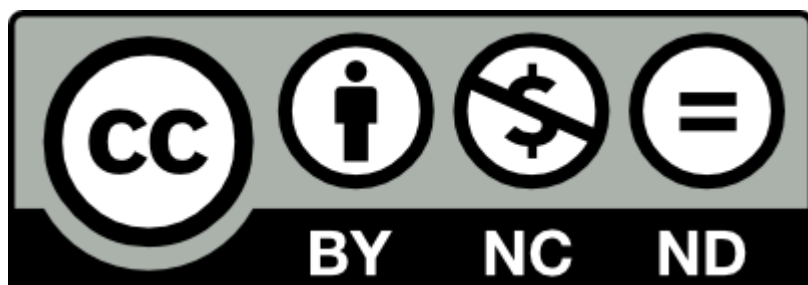
Autorica rada: Kristina Varžić, prof. i dipl. knjižničarka

Stručna suradnica knjižničarka u OŠ Sveti Križ Začretje

Adresa autorice: Mokrice 200, 49243 Oroslavje

email autorice: kristina.varzic@skole.hr

Ovaj rad je zaštićen Creative Common licencijom (CC BY-NC-ND 4.0) s ovim uvjetima upotrebe <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Sažetak

U sklopu Muzeja Žitnica u Svetom Križu Začretju nalazi se Galerija i spomen atelje umjetnika i scenografa Ivana Lovrenčića (1917. – 2003.) koji je 2000. godine proglašen i počasnim građaninom Svetog Križa Začretja. Njegovo cjeloživotno djelovanje neraskidivo je vezano uz kraj iz kojeg potječe, što je on uvijek i naglašavao, riječima i djelima. Vjerojatno su javnosti manje poznate informacije o Lovrenčićevoj suradnji s institucijom školstva u mjestu te je cilj ovog članka informiranje o tome. Lovrenčić je više puta likovno intervenirao u interijere školskih zgrada, osobito u aktualnu školsku zgradu dovršenu 1974. godine za koju je i darovao svoja umjetnička djela. Tako je Osnovna škola Sveti Križ Začretje svojim trajnim postavom djela Ivana Lovrenčića postala njegovom svojevrsnom galerijom.

Ključne riječi: Ivan Lovrenčić, OŠ Sveti Križ Začretje, Sveti Križ Začretje

Ivan Lovrenčić je akademski slikar, umjetnik i scenograf rodom iz Svetog Križa Začretja. Njegova vezanost za rodni kraj je neupitna iako je svoj cijeli radni vijek proveo izvan Svetog Križa Začretja. Taj *biblijski krajobraz*¹ ostavio je neizbrisivi trag na njemu, od rođenja 1917. godine pa sve do njegove smrti 2003. godine. Već je 1929. napustio zavičaj zbog potreba školovanja, a njegov životni put se zasigurno neplanirano poremetio zbog ratnog vihora. Iako poslom vezan za ostale dijelove Hrvatske, uvijek se vraćao Svetom Križu Začretju kao trajnoj inspiraciji. Njegov neizbrisiv trag u mjestu, prepoznat u široj javnosti, vidljiv je kroz Galeriju koja nosi njegovo ime i nalazi se u Muzeju Žitnica. Počasnim građaninom Svetog Križa Začretja proglašen je 2000-e godine te je tim povodom i otvorena njegova Galerija kojoj je darovao 140 radova pod uvjetom da budu adekvatno zbrinuti i ponuđeni javnosti na korištenje. Bio je zadovoljan prvotnom postavom svojih djela u čijoj organizaciji je i sam sudjelovao. Nakon njegove smrti u Galeriju je djelomično preseljen i njegov spomen atelje koji uvelike doprinosi njenoj autentičnosti i originalnosti. U brendiranju mjesta provedenom 2017. godine također su kao prepoznatljivi motivi mjesta preuzeti detalji s Lovrenčićevih likovnih radova u tehnikama olovke, tuša, ugljena, na pojedinim mjestima kolorirani akvarelom. I u kreiranju slogana *Sveti Križ Začretje – biblijski krajobraz*, o kojem se govori u monografiji o Svetom Križu Začretju (2017, 293), uključen je važan Lovrenčićev likovni ciklus Raspela. U istoj knjizi navodi se podatak da općina na svom području posjeduje bogatstvo od 72 raspela koja su vjerojatno također utjecala na Lovrenčićev izbor likovnih motiva.

Javnosti je manje poznata činjenica o Lovrenčićevoj suradnji s Osnovnom školom Sveti Križ Začretje. Njegovo ime se u kontekstu osobnog samoinicijativnog doprinosa uređenju školskih zgrada spominje na više mjesta u tri knjige školske spomenice i školskim monografijama².

Školstvo u Svetom Križu Začretju započelo je daleke 1838. godine i promijenilo je tri lokacije prije nego je 1974. godine izgrađena namjenska građevina u kojoj je i danas smještena Osnovna škola. Zgrada današnje Osnovne škole je osobita i zaslužno se spominje u nekoliko radova arhitekta Tomislava Premrla (1975., 1988.) jer je prepoznata kao tada suvremeni arhitektonski izričaj. Izgrađena je prema projektnom rješenju arhitekata Tomislava Kožarića i Tomislava Odaka. Zgrada se svojim izgledom spojenih kocaka razlikuje od svih ostalih školskih zgrada u Zagorju i tadašnjoj državi te su projektanti za nju 1974. godine dobili i republičku nagradu. Centar mjesta Sveti Križ Začretje nalazi se na brijegu koji se neobično izdiže iz okolne

---

¹ *Biblijski krajobraz* je slogan općine Sveti Križ Začretje.

² Škola posjeduje školsku spomenicu u tri knjige te je izdala tri monografije.

ravnice te povijesni izvori iz 14. st. bilježe naziv *Sv. Križ na brijegu*. Nova školska zgrada smještena je na obroncima suprotnim od onih na kojima se nalazi centar mjesta (svetokriški trg ili pijac³) s kojim škola čini urbanu cjelinu, a to ističe majstorsko vizionarstvo pojedinaca koji su donijeli odluku o poziciji gradnje nove školske zgrade. Na svom dijelu svetokriškog brijega škola u potpunosti dominira prostorom koji zaokružuje svojim terasastim školskim voćnjakom što je osobito dobro uočljivo sa zagorskog autoputa koji prolazi ravnicom pokraj mjesta. U školskoj Spomenici (1973./1974, 63) piše da je: „Hrvatsko zagorje... dobilo najljepšu i najmoderniju zgradu osnovne škole, smještenu na brežuljku uz zagorsku magistralu, na sjevernom rubu povijesnog mjestašca Začretja“. Isti izvor navodi da je Ivan Lovrenčić imao osobite zasluge u uređenju interijera škole prije njenog otvaranja, a posebnost je i njegova kontinuirana donacija svojih likovnih djela školi. Za suradnju s Lovrenčićem osobito je zaslužan tadašnji ravnatelj škole, Slavko Sinković, koji je kao ravnatelj školom upravljao od 1970. do 1995. godine. U članku navedene informacije o suradnji Sinković-Lovrenčić dobivene su tijekom intervjua s g. Sinkovićem koji je realiziran u prostorima njegova obiteljskog doma 16. siječnja 2024. godine⁴. Suradnja g. Sinkovića kao ravnatelja škole i Ivana Lovrenčića započela je tijekom organizacije i registracije kulturne manifestacije u Svetome Križu Začretju, Tjednu kulture zabave i sporta⁵.

Slavko Sinković je kao predsjednik spomenute manifestacije i ravnatelj škole od 1969. godine surađivao s Ivanom Lovrenčićem u organiziranju likovnih izložba u mjestu. Tijekom takve suradnje, s Lovrenčićem je dogovoreno uređenje hola novoizgrađene škole i za njegovo idejno rješenje prepušten mu je cijeli jedan zid. Prema kazivanju g. Sinkovića, Lovrenčić je odredio vrstu drveta za podlogu i veličinu panela koje su domari škole pripremili prema njegovim strogim uputstvima, a on ih je nakon toga oslikao u samom školskom prostoru. Radi se o nizu od dvadeset povezanih grafika, svaka veličine 72x90 cm, što ukupno čini jednu grafiku veličine 7,93x1,90 m. Svaka grafika priča svoju zasebnu priču, od početka školstva u Svetome Križu Začretju do 1974. godine. O ovim grafikama govori i intervju s Lovrenčićem koji se nalazi u Monografiji škole (1974, 25 – 26) u kojoj intervjuirani Lovrenčić ovako opisuje svoj rad – „Osnovna mi je zamisao bila da to ne bude samo dekor, već da po sadržaju bude bogato, zanimljivo i poučno. Obuhvaćena je povijest kraja: kmetstvo, legenda o Čehu, Lehu i Mehu te

---

³ Nazivi koje lokalno stanovništvo koristi za mjesni trg.

⁴ Dodatni intervjui s dva umirovljena ravnatelja (g. Slavko Sinković i sada pokojni g. Mladen Rajačić) i umirovljenom ravnateljicom (gđa. Štefica Petrač) provedeni su tijekom 2023. godine povodom obilježavanja 185 godina školstva u mjestu. To su vrlo vrijedni izvori informacija o povijesti školstva.

⁵ Festival pjevača amatera „Prvi glas Zagorja“ prvi je puta u Začretju organiziran 1967. godine, a kasnije se manifestacija obogaćuje dodatnim sadržajima i 1977. godine preimenuje u „Tjedan kulture, zabave i sporta“.

narodnooslobodilačka borba; krajolik: šuma, livada, oranica; zanimanja ljudi ovoga kraja: ratarstvo, stočarstvo, vinogradarstvo; zanati: tesarstvo, bačvarstvo; zatim motivi iz škole, razonoda, sport, narodni običaji i drugo. Nastojao sam što kompleksnije obuhvatiti život moga zavičaja, Hrvatskog zagorja. Nadam se da će djeca ove škole naći u svakom segmentu ove dekoracije dio svoje okoline i života, i da će ih to potaknuti da i oni pokušaju crtežom ili slikom izraziti doživljaj svojega rodnog kraja“. U školskoj spomenici (1973./1974, 62) također piše da je „kao prilog proslavi akademski slikar Ivan Lovrenčić poklonio 20 grafika koje prikazuju razvoj školstva u tom dijelu Hrvatske“. Ova impozantna grafika zasluženno plijeni pažnju svih posjetitelja škole.

Na zidu administrativnog trakta škole nalaze se originalne skice opisane grafike (svaka veličine 15x18 cm), njih dvadeset (zajedno veličine 170x41 cm), uramljene ispod stakla, u jednakom povezanom nizu kao velika grafika u holu. One se od velikih grafika u holu škole razlikuju u jednom detalju - na prvoj skici se umjesto imena prvog mjesnog učitelja Antuna Špoljara i godine 1838. spominje ime kasnijeg zaslužnog ravnatelja škole Oskar Wölfla i 1911. godina. Razlog te razlike je nepoznat. Postojanje skica i originalnog rada na takvoj blizini i u istom prostoru osobita je vrijednost i kuriozitet. Šteta je što skice podliježu vremenosti i poprilično su izbljedjele dok je originalan rad u holu škole skoro u potpunosti zadržao svoju kvalitetu i autentičnost unatoč vremenskom odmaku od 50 godina (1974.- 2024.). Lovrenčićevo uređenje hola spomenuto je i u kasnijoj školskoj Monografiji (1988, 61).

Škola posjeduje i devetnaest Lovrenčićevih radova koje je on kontinuirano poklanjao školi. Pet radova veličine 67x49 cm nalazi se u administrativnome traktu, četiri su okomita i jedan je horizontalan. Radovi sadrže prepoznatljive Lovrenčićeve motive životinja izrađene olovkom, tušem i akvarelom (leptir, mačke, puževi, konji i ptice) te jedan prikaz harfe uklopljene u elemente prirode, uz neizbježnu Lovrenčićevu stiliziranu ptičicu.

Kompletni ciklus *Meseci na fašniku* nalazi se na stepeništu škole i sastoji se od 12 grafika, naslovnice te jednog predgovornog i zaključnog lista povjesničara umjetnosti Tonka Maroevića (1975.) koji govore o važnosti ciklusa (sveukupno petnaest uramljenih listova). Ciklus je izrađen u tehnici kamenotiska, a svaki list je dopunjen originalnim zlatnim listićima. Lovrenčić je u ovom ciklusu na svoj osebujan i prepoznatljiv način prikazao dvanaest mjeseci u godini. Pojedini mjeseci su personificirani, a ljudski prikazi imaju fašničke maske starog pučkog fašnika. Lovrenčić je iskoristio fašnik kao prikaz životnog ciklusa, a upravo iz tog razloga je i jedan mjesec neizbježno izradio u horizontalnom položaju – studeni prikazuje položeni trup.

Zbog tematskog poklapanja, 2025. godine ovaj cijeli ciklus je skeniran, uvećan i tiskan u velikim formatima za postere namijenjene mjesnoj fašničkoj manifestaciji što je samo jedan od primjera nastojanja promocije Lovrenčićevih djela te poticanje njegove prepoznatljivosti u kontekstu mjesta Sveti Križ Začretje.

Svi dosad spomenuti radovi poklonjena su Školi od strane autora uoči otvorenja nove školske zgrade 1974. godine.

U literaturi je spominjana i ranija Lovrenčićeva suradnja sa školom, prije 1974. godine. On je zaslužan za izradu i postavljanje biste narodne junakinje Marije Lovrenčak po kojoj je škola nosila ime od 1974. do 1998. godine. Na temelju prijateljstva s kiparom Ivanom Sabolićem, dogovorio je izradu njene biste od lijevanog bakra koja je otkrivena 1978. godine prigodom proslave 140. godišnjice školstva, o čemu izvještava Monografija škole (1988, 64). Prema kazivanju ravnatelja Sinkovića, Škola je trebala osigurati samo drvo za podlogu biste koje se i danas nalazi u njoj ako je škola u međuvremenu promijenila ime.

Osim toga, Spomenica (1937, 196) i Monografija škole (1988, 46) donose članak iz Večernjeg lista (18. 10. 1937.) u kojem piše da je „slikar Ivica Lovrenčić iz Sv. Križa Začretja poklonio je <školi> nekoliko lijepih slika“. U prostorima bivše škole (stara zgrada na mjesnome trgu, broj 5, škola od 1914. do 1974.) zidnim slikarskim radovima Lovrenčić je 1949. godine uredio sobu sa suterenom, tzv. dječji kutić (u prostorima današnje Vinoteke) o čemu također govori Spomenica Škole (1949, 213).

U prostorima tajništva te stare škole nalazio se Lovrenčićev rani rad Motiv iz Sv. Križa Začretja (Dvorac Vraniczany). Tempera gvaš iz 1951. godine veličine 25x35 cm, koji je stilski sasvim različit od kasnijih Lovrenčićevih radova, danas se nalazi na zidu u uredu pedagoginje. Informacije o porijeklu ovog Lovrenčićevog ranog rada dobivene su također iz intervjua s ravnateljem Sinkovićem (2024.).

Monografija Škole (1988, 50) opisuje još jednu vrstu suradnje Škole i Lovrenčića. On je 1953. godine na visokoj umjetničkoj razini izradio kulise i pozornicu za izvedbu dječje bajke u 5 činova „Čarobni svijet“ koju je izvodila Dramska grupa škole. Izvor također navodi da je Lovrenčić kao učenik ove Škole sudjelovao u programima na završnim školskim svečanostima.

Lovrenčić je cijelim svojim životom i djelovanjem odavao počast podneblju kojem je pripadao. Osobito je to izrazio toplim riječima tijekom proglašenja počasnim građaninom Svetog Križa

Začretja. Umjesto zaključka, puno više govore same Lovrenčićeve riječi iz knjige o brendiranju Začretja (2017, 103).

„Kad se god navratim u ovaj krajolik, u kojem sam rođen, uvijek se prema njemu osjećam velikim dužnikom. Sve što sam u svojem slikarstvu postigao, on mi je pružio, od njega sam uzeo. Nikada se od njega nisam rastao, iako godinama živim u drugim sredinama. Svojim sam očima uvijek prema njemu okrenut. Sav inventar mojeg slikarstva postoji u ovom krajoliku. Ovdje su sva događanja, sve radosti i strepnje i sve zagonetke, svi oblici i sve boje. Ovdje je sve dostojno da bude slika. Rukopis ove prirode je za mene najčitkiji, i onda kada je najtajnovitiji. Iz ovoga krajolika uzimao sam crtu po crtu, boju po boju, da bi ju nastavio u novu stvarnost – slikarstvo.“

Tenžera (1980, 2) je Lovrenčića nazvao najstarijim dječakom hrvatskog slikarstva koji se nikada nije prestao sjećati svoga djetinjstva koje je proveo u Svetom Križu Začretju. Ta neraskidiva veza dovela je do njegove bogate suradnje s mjestom i angažmana vezanog uz školstvo u mjestu, osobito izraženog kod uređenja novoizgrađene školske zgrade 1974. godine. Bogatstvo njegovih radova i danas, nakon pedeset godina, resi zidove škole i plijeni pažnju posjetitelja. Zgrada škole u Svetome Križu Začretju svojevrsna je galerija umjetničkih radova Ivana Lovrenčića, odabranih i poklonjenih od samog autora.

Izvori:

Spomenica OŠ Sveti Križ Začretje (1888. – 1967./1968.) I. knjiga.

Spomenica OŠ Sveti Križ Začretje (1968./1969. – 1999./2000) II. Knjiga.

Spomenica OŠ Sveti Križ Začretje (1999./2000.) III. Knjiga.

Literatura:

Mape „Gastarbeiter“ Dragutina Trumbetaša i „Meseci na fašniku“ Ivana Lovrenčića u izdanju Zbirke Biškupić (1975) *Informatica museologica*, 6 (32), str. 23-24.

Osnovna škola Začretje (1974) Začretje: Osnovna škola Začretje.

Povijest školstva u Začretju i okolici: spomen – knjiga o 140 godina rada Osnovne škole u Začretju : 1938 – 1978. (1978.) Začretje: Osnovna škola „Marija Lovrenčak“

Premrl, T. (1975) Škola u Začretju. *Čovjek i prostor*, 22 (272), str. 4-5.

Premrl, T. (1988) Graditeljsko nasljeđe Začretja i okolice : Jezični i umjetnički izraz na kajkavskom tlu. *Kaj – časopis za književnost, umjetnost i kulturu*, 21 (1-2), str. 79-87.

150 godišnjica školstva u Začretju (1988) Začretje: Osnovna škola „Marija Lovrenčak“ Začretje.

Tenžera, V. (1980) *Katalog izložbe Lovrenčić*, Zagreb.

Začretje: od križa do Svetog Križa. (2017) Sveti Križ Začretje: Općina Sveti Križ Začretje.